

Un trencaclosques inacabat

“Somos pedazitos de muchos que estuvieron vivos” és la part final del tema *La Vida es un bolero* de la colombiana Lucia Vargas. El passat 21 de gener l'Ajuntament de la ciutat recordava en un senzill homenatge els soldats de l'Exèrcit de la República que van ser enterrats en una fossa comuna del nostre cementiri. Aquell dia es complien 75 anys de l'entrada de les tropes franquistes i, per tant, del final de la guerra a Vilanova i la Geltrú. L'acte finalitzà amb la interpretació al clarinet d'una peça musical. Poc després, una senyora amb una bandera republicana es lamentava d'haver optat per les notes d'un bolero en comptes de l'Himne de Riego, propi de la República. En aquell moment li vàrem respondre amb evasives, però potser hauríem hagut de precisar que allà no s'homenatjava la República, sinó uns soldats que havien mort defensant-la i que havien estat enterrats i injustament oblidats en un racó del nostre cementiri. Però, el que potser caldria preguntar-nos és, què defensaven exactament aquells soldats anònims?. Probablement descobriríem que lluitaven per motivacions ben diverses. Tal vegada molts defensaven la República i els seus valors, altres el comunisme internacionalista, els uns potser maldaven per instaurar un règim marxista no stalinista, uns altres s'havien centrat en aconseguir la independència de Catalunya, els que més es limitaven a defensar la democràcia i combatre el feixisme, o potser res de tot això, perquè alguns, senzillament, es van trobar en el cantó equivocacat de la geografia.

Per tant, mai sabrem a quina bandera i a quin himne van ser gelosament fidels aquells soldats. Però, com diu el bolero, ells van creuar-se en la nostra història i, per tant, avui formen part de nosaltres. El que sí que sabem, és que van trobar la mort lluitant per la llibertat i la democràcia, valors que, precisament, no caracteritzaven el bàndol franquista. Tot plegat, històries complexes de la guerra.

Aquest episodi m'agafava acabant de llegir el llibre de Joan Rius Vila *Deu anys crucials a l'Hospitalet de Llobregat 1930-1940*. Un text que il·lustra les peculiars interrelacions humanes –de vegades ho son !–, que envolten les situacions més extremes. Rius Vila hi abocava vivències personals, per a mi desconegudes, que dibuixen a parts iguals elevades dosis de ingenuïtat i un alt grau de compromís i radicalitat. Sempre directe i sincer, admetia: “M’agrada servir, ésser útil a qualsevol causa noble, però m’esvera veure’m inclòs en un terreny que no domino. Quan, per la bandera que aixequés i els ideals que defenses amb la paraula i la ploma, et veus obligat a emprar la violència, comprenc la meva inutilitat. Francament, no podia entendre perquè no se’m podia donar una màquina d’escriure, amb la qual podia fer heroïcitats”.

El text de Rius Vila explicita un cop més la complexitat de la guerra i del seu abans i el després. També ho ha posat de manifest l'historiador Arnau González Vilalta en el seu treball *La Tercera Catalunya*, fixant el focus en alguns dels exfejocistes –catòlics i catalanistes– que renegaren alhora dels franquistes i dels revolucionaris. Apostaven pel camí del mig i acabaren perseguits pels uns i pels altres. Vagi per endavant, però, que va haver-hi més de tres Catalunyes en litigi. Complexitat, molta complexitat. Tantes guerres com soldats, tantes motivacions com combatents.

Guerres fetes de batalles militars i batalles ideològiques. Dins un mateix bàndol combateren catalanistes contra espanyolistes, stalinistes contra trotskistes, republicans contra monàrquics, independentistes contra federalistes, demòcrates contra feixistes ... La complexitat que no s'acaba. De vegades, les batalles més cruentes apareixen just l'endemà del final d'una guerra. Al bàndol franquista, els primers moments de postguerra es veieren sotragats pels enfrontaments més o menys encoberts entre *ex-combatientes*, falangistes –*camisas viejas* contra *camisas nuevas* i viceversa–, carlistes, monàrquics, tradicionalistes ... A Vilanova, un d'aquests saraus

acabà amb la denúncia presentada el juny de 1941 per Francesc Oliva, secretari de la Falange, i el tradicionalista Magí Pascual i nou testimonis més, contra l'actuació de postguerra d'Antonio Ferrer Pi que qualificaven de “deplorable, sanguinaria, immoral y vengativa que desprestigia al Movimiento”. Acusacions amb detalls que fan angúnia de llegir. Evidentment, la denúncia no prosperà.

Com ja s'intueix, el final d'una guerra no sempre pressuposa l'inici de la pau. Masses rancúnies, masses ferides obertes, massa voluntat de revenja. La reconciliació exigeix de les dues parts i, és clar, els vencedors estan poc o gens disposats a les concessions. El Tractat de Versalles després de la Gran Guerra seria l'avantsala que conduiria cap el nazisme, així com la Conferència de Ialta després de la Segona Guerra Mundial seria el preàmbul de la futura guerra freda. I així podríem seguir.

Simplifiquem els conflictes en termes de diferències ideològiques insalvables, o d'accions tàctiques de pes que justifiquen la posició dels actors protagonistes; però ignorem sempre les raons de tot un munt de figurants. Una amalgama de ideologies diverses que alimenten tota mena de utopies, creences, somnis i projectes de futur. Cert que, avançat el conflicte hom tendeix a oblidar les raons primigènies i oficials de la guerra, que ja ben poc importen. La minoria resta fidel a un imaginari cada cop més entelat, mentre el gruix restant espera amb resignació el desenllaç, com ho demostren les imatges recurrents de gernacions que reben al carrer les tropes vencedores, ocupants o alliberadores. Fa poc més de 75 anys els comunistes sospiraren per reproduir a casa nostra la revolta bolxevic, els anarquistes acariciaren la revolució social tant anhelada, els separatistes somiaren en una Catalunya independent, els uns defensaren convençuts els valors republicans, i altres esperaven en silenci i discreció el triomf franquista. Son les mirades distorsionades i tossudes d'una realitat volgudament uniforme, propòsits individuals —sempre ignorats— que

col lideixen amb la solemnitat de les tàctiques polítiques i militars. Per això, quan volem entendre els conflictes en la seva globalitat ens falten peces. Sempre en sortirà un trencaclosques inacabat perquè, malgrat els objectius i la vocació de grans titulars, el conflicte mai és monolític i presenta masses arestes. És la complexitat de la guerra protagonitzada, encara, per persones de tots colors. De pas, excuseu la complexitat d'aquesta temàtica deixada en mans d'un aprenent d'escriptor. Avui soc conscient d'haver anat a pescar a la Mar del Brut i, per tant, dels riscos de poder embarrancar les arts. Si ha estat així, dispensin les molèsties.

Albert Tubau

(Article publicat al Diari de Vilanova el 14 de febrer de 2014)